RAAD VAN STATE
afdeling Wetgeving

advies 70.228/1
van 5 oktober 2021

over

een voorontwerp van decreet van de Duitstalige Gemeenschap ‘zur Zustimmung zu dem Vertrag zur Einrichtung des Europäischen Stabilitätsmechanismus, geschehen zu Brüssel am 2. Februar 2012, und zum Übereinkommen zur Änderung des Vertrags zur Einrichtung des Europäischen Stabilitätsmechanismus, geschehen zu Brüssel am 27. Januar 2021 und am 8. Februar 2021’

‡ LW-BEKVOBCBF-HACCIUQ‡

Op 24 september 2021 is de Raad van State, afdeling Wetgeving, door de Minister-President, Minister van Lokale Besturen en Financiën van de Duitstalige Gemeenschap verzocht binnen een termijn van dertig dagen een advies te verstrekken over een voorontwerp van decreet van de Duitstalige Gemeenschap ‘zur Zustimmung zu dem Vertrag zur Einrichtung des Europäischen Stabilitätsmechanismus, geschehen zu Brüssel am 2. Februar 2012, und zum Übereinkommen zur Änderung des Vertrags zur Einrichtung des Europäischen Stabilitätsmechanismus, geschehen zu Brüssel am 27. Januar 2021 und am 8. Februar 2021’.

Het voorontwerp is door de eerste kamer onderzocht op 30 september 2021. De kamer was samengesteld uit Marnix VAN DAMME, kamervoorzitter, Wouter PAS en Inge VOS, staatsraden, Michel TISON en Johan PUT, assessoren, en Wim GEURTS, griffier.

Het verslag is uitgebracht door Tim CORTHAUT, auditeur.

Het advies, waarvan de tekst hierna volgt, is gegeven op 5 oktober 2021.

*

‡ LW-BEKVOBCBF-HACCIUQ‡

1. Met toepassing van artikel 84, § 3, eerste lid, van de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973, heeft de afdeling Wetgeving zich toegespitst op het onderzoek van de bevoegdheid van de steller van de handeling, van de rechtsgrond[1], alsmede van de vraag of aan de te vervullen vormvereisten is voldaan.

*

STREKKING VAN HET VOORONTWERP

2 Het om advies voorgelegde voorontwerp van decreet strekt vooreerst tot instemming met het verdrag tot instelling van het Europees Stabiliteitsmechanisme (ESM), ondertekend te Brussel op 2 februari 2012,[2] en meteen ook tot instemming met de wijzigingen die daarin worden aangebracht door de overeenkomst, ondertekend te Brussel op 27 januari 2021 tot wijziging van het verdrag, ondertekend te Brussel op 2 februari 2012, tot instelling van het Europees Stabiliteitsmechanisme (ESM).[3]

BEVOEGDHEID

3.1. De Werkgroep Gemengde Verdragen heeft op 17 oktober 2019 de wijzigingsovereenkomst aangemerkt als dubbelgemengd, tussen de federale overheid, de gewesten en de gemeenschappen. Als doorslaggevend element werd daarbij verwezen naar het advies van de Raad van State, afdeling Wetgeving, bij het basisverdrag.

3.2. In het bedoelde advies 51.151/VR werd over de bevoegdheid met betrekking tot het basisverdrag het volgende uiteengezet:

> "Vraag of het esm-verdrag al dan niet gemengd is(...)
>
> Op de vraag of het ESM-Verdrag al dan niet een gemengd verdrag is, hebben de gemachtigden van de minister het volgende geantwoord:
>
> 'Le Traité instituant le Mécanisme européen de Stabilité n'est pas un Traité mixte au regard de la répartition des compétences. Par ailleurs, la responsabilité budgétaire incombe à l'État fédéral qui prend en charge la contribution belge

[1] Aangezien het om een voorontwerp van decreet gaat, wordt onder "rechtsgrond" de overeenstemming met de hogere rechtsnormen verstaan.

[2] Over de instemming met dit verdrag bracht de Raad van State al eerder advies uit, zie adv.RvS 51.151/VR van 3 april 2012 over een voorontwerp van wet 'houdende instemming met het Verdrag tot instelling van het Europees Stabiliteitsmechanisme (ESM), ondertekend te Brussel op 2 februari 2012'.

[3] Ook over de instemming met dit verdrag bracht de Raad van State al advies uit, zie adv.RvS 69.366/VR van 8 juni 2021 over een voorontwerp van wet 'houdende goedkeuring van de Overeenkomst tot wijziging van het Verdrag tot instelling van het Europees Stabiliteitsmechanisme, ondertekend te Brussel op 27 januari en 8 februari 2021'; adv.RvS 69.585/1 van 6 juli 2021 over een voorontwerp van ordonnantie van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest 'houdende instemming met de Overeenkomst tot wijziging van het Verdrag tot instelling van het Europees Stabiliteitsmechanisme, ondertekend te Brussel op 27 januari en 8 februari 2021' en adv.RvS 70.119/1 van 28 september 2021 over een voorontwerp van Vlaams decreet 'tot instemming met 1° het verdrag tot instelling van het Europees Stabiliteitsmechanisme (ESM), ondertekend te Brussel op 2 februari 2012; 2° de overeenkomst, ondertekend te Brussel op 27 januari 2021 tot wijziging van het verdrag, ondertekend te Brussel op 2 februari 2012, tot instelling van het Europees Stabiliteitsmechanisme (ESM)'.

‡ LW-BEKVOBCBF-HACCIUQ‡

(Agence de la Dette) et n'a pas d'impact budgétaire direct pour le budget des entités fédérées';

'[…] le traité [MES] n'a jamais été mis à l'ordre du jour du Groupe de Travail 'traités mixtes' puisqu'il nous a semblé manifeste qu'il relève bien de la compétence exclusive du fédéral'.

Uiteraard berust de budgettaire verantwoordelijkheid bij de federale staat, die de Belgische bijdrage voor zijn rekening neemt, wat geen rechtstreekse budgettaire weerslag heeft op de begroting van de deelentiteiten. Bovendien is duidelijk dat alleen de federale staat bevoegd is voor 'het muntbeleid, zowel intern als extern'[4].

Binnen de korte termijn die haar toegemeten is, maakt de afdeling Wetgeving de stellers van het voorontwerp evenwel opmerkzaam op enige bepalingen van het ESM-Verdrag die niettemin in dat verband enige twijfel zouden kunnen doen rijzen.

Zo vraagt de afdeling Wetgeving zich af in hoeverre artikel 36 van het ESM-Verdrag, dat betrekking heeft op vrijstellingen van belasting, al dan niet een rechtstreekse weerslag zou kunnen hebben op de fiscale bevoegdheid van inzonderheid de gewesten, niettegenstaande het feit, enerzijds, dat artikel 31, lid 1, van het ESM-Verdrag als volgt luidt: 'Het ESM heeft zijn zetel en hoofdkantoor te Luxemburg' en, anderzijds, dat het ESM krachtens artikel 31, lid 2, van het ESM-Verdrag 'een verbindingsbureau (kan) vestigen te Brussel', terwijl artikel 32, lid 2, d), van het ESM-Verdrag voorziet in de mogelijkheid een zetelakkoord te sluiten. Bij ontstentenis van nadere inlichtingen in dit verband is de afdeling Wetgeving niet in staat zich uit te spreken over de vraag of deze bepaling al dan niet gemengd van aard is.[5] Een soortgelijke vraag zou kunnen rijzen in verband met de voorrechten en immuniteiten waarvan sprake is in de artikelen 32 en 35 van het ESM-Verdrag.

In dezelfde zin luidt artikel 12, lid 3, van het ESM-Verdrag als volgt:

'Vanaf 1 januari 2013 worden in alle nieuwe overheidsobligaties van de eurozone met een looptijd van meer dan een jaar collectieve-actieclausules opgenomen op zulke wijze dat zij dezelfde rechtsgevolgen hebben.'

Bij ontstentenis van nadere inlichtingen in verband met de manier waarop deze bepaling concreet toepassing zal vinden wanneer de gemeenschappen en de gewesten hun bevoegdheid om leningen aan te gaan[6] zullen uitoefenen, kan de afdeling Wetgeving weer niets anders doen dan twijfels uiten omtrent de vraag of deze bepaling al dan niet gemengd van aard is.

Gelet op de aldus geuite twijfels, zou de memorie van toelichting op zijn minst aldus moeten worden aangevuld dat duidelijk aangetoond wordt of het ESM-Verdrag, dat ter instemming voorgelegd wordt, al dan niet gemengd van aard is.

---

[4] *Voetnoot 2 van het aangehaalde advies:* Artikel 6, § 1, VI, vierde lid, 1°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 'tot hervorming der instellingen'.

[5] *Voetnoot 3 van het aangehaalde advies:* Voor de vraag of zetelakkoorden in voorkomend geval gemengd van aard zijn, zie advies 30074/AV, gegeven op 14 februari 2001 over een voorontwerp dat geleid heeft tot de wet van 21 februari 2006 'houdende instemming met het Zetelakkoord tussen het Koninkrijk België en de Organisatie voor Afrikaanse Eenheid, ondertekend te Brussel op 9 oktober 1985 en met de Uitwisseling van brieven van 9 oktober 1985 en van 29 juni 1998 tussen het Koninkrijk België en de Organisatie voor Afrikaanse Eenheid' (*Parl.St.* Senaat 2005-06, nr. 1374/1, 21-23).

[6] *Voetnoot 4 van het aangehaalde advies:* Artikelen 49 en 49*bis* van de bijzondere wet van 16 januari 1989 'betreffende de financiering van de Gemeenschappen en de Gewesten'.

‡ LW-BEKVOBCBF-HACCIUQ‡

De afdeling Wetgeving is hoe dan ook van oordeel dat de rechtszekerheid beter gegarandeerd zou zijn als de werkgroep gemengde verdragen om advies zou zijn verzocht.[7]"[8]

3.3. Gelet op het feit dat er redenen waren om aan te nemen dat het ESM-Verdrag een gemengd verdrag is, ligt het voor de hand om dat ook aan te nemen voor latere wijzigingen. Er bestaat inderdaad een vermoeden dat de latere wijzigingen aan een gemengd verdrag eveneens de instemming vereisen van alle overheden die met het basisverdrag moesten instemmen.

Dit vermoeden kan evenwel worden weerlegd indien vaststaat dat alle wijzigingen louter betrekking hebben op de bevoegdheid van één enkele overheid.[9] Op die manier kan een gemengd verdrag waar het Koninkrijk België als verdragspartij optreedt toch gewijzigd worden zonder dat alle overheden die met het basisverdrag moesten instemmen opnieuw moeten instemmen.

3.4. Het verdrag waarmee de instemming beoogd wordt, bevat op het eerste gezicht aanpassingen die louter tot de federale bevoegdheden inzake de financiële stabiliteit (het interne en externe muntbeleid[10] en de regulering van de financiële sector[11]) behoren. De belangrijkste aspecten die de Raad van State er in het geciteerde advies toe brachten het basisverdrag als gemengd te beschouwen, zoals de in de artikelen 32, 35 en 36 ESM-Verdrag- geregelde fiscale immuniteiten, blijven onaangeroerd door de Overeenkomst.

3.5.1. Niettemin moet worden opgemerkt dat minstens bepaalde aspecten van de voorliggende wijzigingen gevolgen kunnen hebben voor de gemeenschappen en de gewesten.

3.5.2. In de eerste plaats hebben de wijzigingen aan het institutionele kader, zoals de wijzigingen aan artikel 13 van het ESM-Verdrag- bij punt 21 van de Overeenkomst, gevolgen voor de manier waarop in de toekomst eventueel over de toekenning van steun, en de bijhorende sluiting van een *memorandum van overeenstemming*, zal worden beslist. In dat verband heeft de Raad van State opgemerkt dat die memoranda wellicht ook betrekking zullen hebben op de bevoegdheden van de gemeenschappen en gewesten,[12] zodat zij uitdrukkelijk moeten instemmen

---

[7] *Voetnoot 5 van het aangehaalde advies:* Die werkgroep is opgericht in het kader van de Interministeriële Conferentie Buitenlands Beleid bij artikel 3 van het samenwerkingsakkoord van 8 maart 1994 tussen de federale overheid, de Gemeenschappen en de Gewesten 'over de nadere regelen voor het sluiten van gemengde verdragen'.

[8] Adv.RvS 51.151/VR van 3 april 2012 over een voorontwerp dat geleid heeft tot de wet van 20 juni 2012 'houdende instemming met het Verdrag tot instelling van het Europees Stabiliteitsmechanisme (ESM), ondertekend te Brussel op 2 februari 2012', *Parl.St*. Senaat, 2011-12, nr. 5-1598/1.

[9] Zie adv.RvS 69.098/VR van 18 mei 2021 over een voorontwerp van wet 'houdende instemming met het Avenant, gedaan te Brussel op 5 december 2017, bij de Overeenkomst tussen het Koninkrijk België en het Groothertogdom Luxemburg tot het vermijden van dubbele belasting en tot regeling van sommige andere aangelegenheden inzake belastingen naar het inkomen en naar het vermogen, en het desbetreffende slotprotocol, ondertekend te Luxemburg op 17 september 1970, zoals gewijzigd door de Avenanten van 11 december 2002 en van 16 juli 2009', *Parl.St*. Kamer 2020-21, nr. 2158/1.

[10] Artikel 6, § 1, VI, vijfde lid, 1°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 'tot hervorming der instellingen'.

[11] Artikel 6, § 1, VI, vijfde lid, 2°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 'tot hervorming der instellingen'.

[12] Adv.RvS 51.151/VR van 3 april 2012, inhoudelijke opmerking nr. 2.

‡ LW-BEKVOBCBF-HACCIUQ‡

met een verdragskader waarbinnen over de uitoefening van hun bevoegdheden zal worden onderhandeld en beslist.

3.5.3. In de tweede plaats worden bij punt 20 van de Overeenkomst in artikel 12 van het ESM-Verdrag de regels inzake *collectieve-actieclausules* gewijzigd.

Ook bij het onderzoek van de vraag of het ESM-Verdrag al dan niet een gemengd verdrag is, werd in het reeds vermelde advies 51.151/VR verwezen naar artikel 12 ESM-Verdrag. Gelet op de twijfels in dit verband stelt het advies dat "de memorie van toelichting op zijn minst aldus [zou] moeten worden aangevuld dat duidelijk aangetoond wordt of het ESM-Verdrag, dat ter instemming voorgelegd wordt, al dan niet gemengd van aard is".

De memorie van toelichting bij het basisverdrag antwoordt in dit verband als volgt op het advies:

> "Met betrekking tot de opmerkingen van de Raad van State over het niet-gemengde karakter van het verdrag: (…) de in artikel 12 van het ESM-verdrag voorziene verplichting om vanaf 1 januari 2013 collectieve actieclausules te voorzien in alle nieuwe overheidsobligaties van de eurozone met een looptijd van meer dan een jaar geldt alleen voor obligaties uitgegeven door de nationale overheden, en niet voor schuldpapier van de sub-nationale entiteiten. Dit blijkt niet alleen uit een vergelijking van de verschillende taalversies van het verdrag, maar werd op 6 juli 2011 ook bevestigd door het Economisch en Financieel Comité."[13]

Nochtans heeft het *EFC sub-committee on EU sovereign debt markets*[14] verduidelijkt dat de vernieuwde *collectieve-actieclausules* van het aangepaste artikel 12 van het ESM-Verdrag- weliswaar nog steeds enkel verplicht zijn voor nationaal schuldpapier, maar dat ook regionale of lokale overheden deze kunnen opnemen. Aangezien het (gewijzigde) verdrag die mogelijkheid openlaat,[15] moeten de gemeenschappen en gewesten ermee instemmen, net zoals ze met dubbelbelastingverdragen moeten instemmen ook als ze op dit moment nog geen specifieke belastingen hebben die onder de toepassing van het verdrag vallen.[16]

Het memorandum van overeenstemming met Griekenland toont aan dat dit allerminst hypothetisch is, nu dat onder meer betrekking heeft op onderwijs, beroepskwalificaties, havens, landbouw enz., zie https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/01_mou_20150811_en1.pdf.

[13] *Parl.St.* Senaat 2011-12, nr. 5-1598/1, 9-10.

[14] EFC sub-committee on EU sovereign debt markets, "2022 collective action clause – explanatory note", EA Model CAC - Draft Explanatory Note.pdf (europa.eu), C. Scope of Application; zie ook Collective Action Clauses in the Euro area (europa.eu).

[15] Aan artikel 12 ESM-Verdrag lijkt vooralsnog enkel op federaal vlak uitvoering te zijn gegeven, zie het koninklijk besluit van 17 februari 2013 'tot wijziging van het koninklijk besluit van 9 juli 2000 betreffende de uitgifte van Staatsbons'. De Vlaamse decreetgever heeft weliswaar het decreet van 13 maart 2009 'betreffende de al dan niet in effecten belichaamde schuld van het Vlaamse Gewest en de Vlaamse Gemeenschap' aangenomen. Dit decreet verwijst evenwel grotendeels terug naar het federale kader. De verplichtingen van het koninklijk besluit van 9 juli 2020 lijken aldus op basis van artikel 3, § 1, eerste lid, van dat decreet ook te gelden voor het Vlaams Gewest en de Vlaamse Gemeenschap. Voor de andere gemeenschappen en gewesten lijkt naar geldend recht te kunnen worden aangenomen dat ze rechtstreeks op basis van de vermelde federale regelgeving onderworpen zijn aan de collectieve-actieclausules.

[16] Zie bv. adv.RvS 63.951/VR van 23 november 2018 over een voorontwerp dat geleid heeft tot het decreet van de Duitstalige Gemeenschap van 6 mei 2019 'zur Zustimmung zu dem multilateralen Übereinkommen zur Umsetzung

‡ LW-BEKVOBCBF-HACCIUQ‡

3.6. Onder die omstandigheden kan dus met het gemengde karakter van de voorliggende Overeenkomst worden ingestemd.

3.7. Er moet echter worden vastgesteld dat – ondanks het advies van de Raad van State, dat de Werkgroep Gemengde Verdragen intussen is bijgevallen – met het basisverdrag in de praktijk enkel werd ingestemd door de federale wetgever.

Gelet op het gemengde karakter van het basisverdrag en de wijzigingen ervan, hoeft de federale overheid nu nog slechts in te stemmen met het wijzigingsverdrag.

Wat de gemeenschappen en gewesten betreft, zal instemming moeten worden verleend aan zowel het basisverdrag als de voorliggende Overeenkomst. Daarbij verdient het aanbeveling om, net zoals gebeurd is in de instemmingswet van 20 juni 2012, bovendien anticipatieve instemming te verlenen met een aantal toekomstige wijzigingen die zullen kunnen worden aangenomen door de Raad van gouverneurs, op grond van de artikelen 5, lid 6, m), 11, lid 6, 19 en 44 van het ESM-Verdrag.

3.8. Ten slotte moet opgemerkt worden dat de vertegenwoordiging en de standpuntbepaling namens België in de Raad van gouverneurs overeenkomstig artikel 92*bis*, § 4*bis*, eerste lid, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 in een samenwerkingsakkoord moeten worden geregeld. Gelet op het intergouvernementele karakter van het ESM, bieden de huidige samenwerkingsakkoorden van 8 maart 1994[17] geen voldoende juridische basis voor dergelijke vertegenwoordiging en standpuntbepaling, en kunnen ze evenmin bij analogie worden toegepast op de besluitvorming in de Raad van gouverneurs. Wel kan worden overwogen om de voornoemde samenwerkingsakkoorden met het oog daarop aan te passen. Zolang ervoor niet in een voldoende juridische basis bij samenwerkingsakkoord is voorzien, dienen de vertegenwoordiging en de standpuntbepaling in de Raad van gouverneurs overeenkomstig het bepaalde in artikel 92*bis*, § 4*bis*, tweede lid, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 het voorwerp uit te maken van een overleg tussen de betrokken regeringen.

steuerabkommensbezogener Maßnahmen zur Verhinderung der Gewinnverkürzung und Gewinnverlagerung, geschehen zu Paris am 24. November 2016', *Parl.St.* D.Parl., 2018-19, nr. 298/1.

[17] Samenwerkingsakkoord van 8 maart 1994 tussen de federale Staat, de gemeenschappen en de gewesten 'met betrekking tot de vertegenwoordiging van het Koninkrijk België in de Ministerraad van de Europese Unie', en samenwerkingsakkoord van 8 maart 1994 tussen de federale Staat, de gemeenschappen en de gewesten en het Verenigd College van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie 'met betrekking tot de vertegenwoordiging van het Koninkrijk België in de Ministerraad van de Europese Unie'.

‡ LW-BEKVOBCBF-HACCIUQ‡

ONDERZOEK VAN HET VERDRAG EN DE OVEREENKOMST

4. Bij het basisverdrag werden in advies 51.151/VR[18] volgende opmerkingen gemaakt:

"Algemene opmerkingen

1.1 Artikel 2 van het voorontwerp luidt als volgt: 'Het Verdrag tot instelling van het Europees Stabiliteitsmechanisme (ESM), ondertekend te Brussel op 2 februari 2012, zal volkomen gevolg hebben.'

De afdeling Wetgeving maakt de stellers van het voorontwerp er opmerkzaam op dat verscheidene bepalingen van het ESM-Verdrag het mogelijk maken dat organen van het ESM wijzigingen aanbrengen in belangrijke bepalingen van het ESM-Verdrag en in de bijlagen. De inwerkingtreding van zulke beslissingen hangt evenwel alleen af van de voltooiing van de nationale procedures ingeval van wijzigingen in het maatschappelijk kapitaal met toepassing van artikel 10, lid 1, van het ESM-Verdrag. Er bestaan evenwel nog andere beslissingen van organen van het ESM die tot een wijziging van het verdrag aanleiding kunnen geven:

- artikel 5, lid 6, m), van het ESM-Verdrag biedt de Raad van gouverneurs de mogelijkheid om aan de Raad van bewind de in artikel 5 opgesomde taken te delegeren;

- artikel 11, lid 6, van het ESM-Verdrag biedt de Raad van gouverneurs de mogelijkheid om bijlage I te wijzigen in de gevallen bepaald in de vorige leden van dat artikel;

- krachtens artikel 19 van het ESM-Verdrag kan de Raad van gouverneurs[19] wijzigingen aanbrengen in de lijst van financiële-bijstandinstrumenten waarin de artikelen 14 tot en met 18 voorzien[20];

- in artikel 44 wordt bepaald dat de Raad van gouverneurs zijn goedkeuring dient te hechten 'aan de aanpassingen die als rechtstreeks gevolg van [een] toetreding aan het Verdrag moeten worden aangebracht'.

1.2 Zoals de afdeling Wetgeving van de Raad van State in het verleden reeds onderstreept heeft, is het voor de wetgever niet onmogelijk om met zulke wijzigingen in te stemmen, op voorwaarde evenwel dat die voorafgaande instemming uitdrukkelijk in de instemmingswet wordt vermeld. Zo heeft de algemene vergadering van de afdeling Wetgeving van de Raad van State in verband met het Verdrag van Lissabon inzonderheid het volgende opgemerkt:

'Bij deze bepalingen wordt aan Europese organen de bevoegdheid opgedragen om een aantal bepalingen te wijzigen zonder goedkeuring van de lidstaten overeenkomstig hun respectieve grondwettelijke bepalingen. België en de deelentiteiten ervan zouden dus gebonden kunnen zijn door een wijziging van het Verdrag zonder dat de bevoegde

[18] Adv.RvS 51.151/VR van 3 april 2012 over een voorontwerp van wet 'houdende instemming met het Verdrag tot instelling van het Europees Stabiliteitsmechanisme (ESM), ondertekend te Brussel op 2 februari 2012'.

[19] *Voetnoot 6 van het aangehaalde advies:* De Nederlandse tekst van het Verdrag is blijkbaar onvolledig, aangezien daarin sprake is van de "Raad" en niet van de "Raad van gouverneurs", zoals in de Franse tekst.

[20] *Voetnoot 7 van het aangehaalde advies:* In artikel 19, tweede alinea, van het verdrag wordt verwezen naar de "artikelen 14 tot en met 18", terwijl in de Franse tekst melding wordt gemaakt van de "articles 14 et 18"; de Nederlandse tekst is waarschijnlijk de juiste.

‡ LW-BEKVOBCBF-HACCIUQ‡

wetgevende vergaderingen daar uitdrukkelijk mee hebben ingestemd[21]. De omstandigheid dat, desgevallend, de besluiten van de Europese Raad of van de Raad met eenparigheid van stemmen moet worden genomen, doet niets af aan die vaststelling[22].

Zowel het Hof van cassatie[23] als de afdeling wetgeving van de Raad van State[24] aanvaarden dat onder bepaalde voorwaarden de wetgevende vergaderingen vooraf kunnen instemmen met een verdrag of met een wijziging van een verdrag. Opdat zulke voorafgaande instemming verenigbaar zou zijn met artikel 167, §§ 2 tot 4, van de Grondwet en met artikel 16 van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, moet aan twee voorwaarden worden voldaan: het is vereist dat de Wetgevende Kamers en, in voorkomend geval, de Gemeenschaps- en Gewestparlementen de grenzen van de toekomstige wijzigingen kennen[25] en dat ze uitdrukkelijk aangeven dat ze met die wijzigingen instemmen.'[26]

1.3 *In casu* is aan die eerste voorwaarde voldaan doordat de bedoeling en de strekking van de wijzigingen in kwestie genoegzaam bepaald zijn.

Wat de tweede voorwaarde betreft, is de afdeling Wetgeving van oordeel dat daaraan kan worden voldaan door in het voorontwerp van wet een extra bepaling op te nemen die luidt als volgt:

> 'Art. 3. De beslissingen van de Raad van gouverneurs genomen met toepassing van de artikelen 5, lid 6, m), 11, lid 6, 19 en 44 van het ESM-Verdrag zullen volkomen gevolg hebben.'

2. In artikel 13, lid 3, van het ESM-Verdrag wordt bepaald dat een memorandum van overeenstemming moet worden afgesloten dat een voorafgaande voorwaarde is voor de toekenning van stabiliteitssteun en waarin de aan die steun verbonden voorwaarden moeten worden beschreven. De afdeling Wetgeving vraagt zich

---

[21] *Voetnoot 8 van het aangehaalde advies: Voetnoot 57 van het geciteerde advies*: Zie de toepasselijke teksten onder bovenvermeld nr. 24 […].

[22] *Voetnoot 9 van het aangehaalde advies: Voetnoot 58 van het geciteerde advies*: De meeste "overbruggingsclausules" bepalen dat de besluiten met eenparigheid van stemmen worden vastgesteld. Dit is echter niet het geval met de besluiten waarvan sprake is in de artikelen 98, 107, lid 2, c), 129, lid 3, 281, tweede alinea, en 300, lid 5, van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie.

[23] *Voetnoot 10 van het aangehaalde advies: Voetnoot 59 van het geciteerde advies*: Cass., 19 maart 1981, *Arr. Cass.*, 1980-1981, 808; *J.T.*, 1982, 565, en noot J. Verhoeven; Cass., 2 mei 2002, nr. C.99.0518.N.

[24] *Voetnoot 11 van het aangehaalde advies: Voetnoot 60 van het geciteerde advies*: Zie o.m. advies 33.510/3 van 28 mei 2002 over een voorontwerp dat ontstaan gegeven heeft aan de wet van 17 december 2002 houdende instemming met het Verdrag betreffende toegang tot informatie, inspraak bij besluitvorming en toegang tot de rechter inzake milieuaangelegenheden, en met de Bijlagen I en II, gedaan te Aarhus op 25 juni 1998 (*Parl. St.* Senaat, 2001-2002, nr. 2-1235/1, blz. 48); advies 35.792/2/V van 20 augustus 2003 over het voorontwerp dat ontstaan heeft gegeven aan het decreet van 27 november 2003 houdende instemming met het Verdrag inzake persistente organische verontreinigende stoffen, gesloten te Stockholm op 22 mei 2001, alsmede met de Bijlagen erbij (*Parl. St.* W.G.R., 2003/2004, nr. 575/1, blz. 10); advies 36.170/1 van 11 december 2003 over het voorontwerp van wet houdende instemming met de Overeenkomst betreffende de sociale zekerheid tussen het Koninkrijk België en de Republiek Kroatië, ondertekend te Brussel op 31 oktober 2001 (*Parl. St.* Senaat, 2004-2005, nr. 957/1).

[25] *Voetnoot 12 van het aangehaalde advies: Voetnoot 61 van het geciteerde advies*: Zie inzonderheid de adviezen waarnaar in de vorige voetnoot wordt verwezen.

[26] *Voetnoot 13 van het aangehaalde advies:* Advies 44.028/AV van 29 januari 2008 over een voorontwerp dat geleid heeft tot de wet van 19 juni 2008 'houdende instemming met het Verdrag van Lissabon tot wijziging van het Verdrag betreffende de Europese Unie en het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap, en met de Slotakte, gedaan te Lissabon op 13 december 2007', opmerking 28, blz. 355 en 356 (*Parl.St.* Senaat 2007-08, nr. 568/1, 334-371).

‡ LW-BEKVOBCBF-HACCIUQ‡

af volgens welke nadere regels de deelentiteiten daarbij betrokken zullen worden. De memorie van toelichting moet op dit punt aangevuld worden.”

Aan die opmerkingen wordt thans opnieuw herinnerd.

ONDERZOEK VAN HET VOORONTWERP VAN INSTEMMINGSDECREET

5. Bij het instemmingsdecreet zijn geen opmerkingen te maken.

DE GRIFFIER DE VOORZITTER

Wim GEURTS Marnix VAN DAMME

‡ LW-BEKVOBCBF-HACCIUQ‡